

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Майя НІКОЛАЄВА « 1 » вересня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА ТА УКРАЇНА

Рівень вищої освіти: *Перший (бакалаврський)*
Спеціальність – 052 Політологія

Освітньо-професійна програма: ОПІ «Політологія»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 052 – Політологія

2022–2023

Робоча програма навчальної дисципліни Одеса: ОНУ, 2022. – 30 с.

Розробники: УЗУН Юлія – д. політ. н., доцент, проф. кафедри політології.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології ФМВПС

Протокол № 1 від “29” 08 2022 р.
Завідувач кафедри _____ (д. ф. н., проф. Василь ПОПКОВ)

Погоджено із гарантом
ОПП/ОНП _____ (д. п. н., проф. Марія МІЛОВА)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК)
факультету МВПС Протокол № 1 від “30” 08 2022 р.
Голова НМК _____ (к. п. н., доц. Олег ХОРОШИЛОВ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “28” серпня 2023 р.
Завідувач кафедри _____ (Гонимов В. В.)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри
Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 202 _____ р.
Завідувач кафедри _____

ЗМІСТ

	Опис навчальної дисципліни	
	Мета та завдання навчальної дисципліни	
	Зміст навчальної дисципліни	
	Структура навчальної дисципліни <i>(денна / заочна)</i>	
	Теми практичних занять	
	Теми семінарських та лабораторних занять	
	Самостійна робота	
	Методи навчання	
	Форми контролю та методи оцінювання Критерії оцінювання результатів навчання	5
	Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти	6
	Методичне забезпечення	6
	Питання для підготовки до підсумкового контролю	7
	Рекомендована література до вивчення курсу	9

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
<p>Загальна кількість: кредитів – 4</p> <p>годин – 120</p> <p>змістових модулів – 2</p> <p>ІНДЗ – дослідження та презентація спеціальної теми.</p>	<p>Галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки</p> <p>Спеціальність 052– політологія</p> <p>Рівень вищої освіти: бакалавр</p>	Вибірковий освітній компонент	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		3-й	3-й
		<i>Семестр</i>	
		6-й	6-й
		<i>Лекції</i>	
		26 – год.	12 – год.
		<i>Практичні</i>	
		24 – год.	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		70 – год.	108 – год.
у т.ч. ІНДЗ*: - 30 год.			
Форма підсумкового контролю: залік			

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна включена до переліку вибірових освітніх компонентів (ВК) освітньо-професійної програми (ОПП) для *першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія»*.

Метою навчальної дисципліни є опанування здобувачами вищої освіти сутності, завдань та інституційних механізмів реалізації політики європейської безпеки та визначення форм співробітництва України та регіональних систем забезпечення оборони та безпеки. **Основними завданнями вивчення дисципліни** є: формування у здобувачів вищої освіти формування системи знань щодо сутності, завдань та інституційних механізмів реалізації європейської регіональної політики безпеки та оборони.

Предмет навчальної дисципліни – актуальні питання розвитку системи європейської регіональної політики безпеки та оборони.

Вивчення дисципліни спрямоване на формування **компетентностей: Інтегральних компетентностей (ІК):** Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю, динамічністю, складністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки. **Загальних компетентностей: ЗК01.** Знання предметної області та розуміння професійної діяльності. **ЗК04.** Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). **ЗК06.** Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. **ЗК07.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. **Спеціальних компетентностей: СК01.** Здатність використовувати категорійно – понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки. **СК02.** Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки. **СК03.** Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах. **СК04.** Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності. **СК05.** Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування. **СК06.** Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні. **СК07.** Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності. **СК08.** Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу. **СК09.** Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефакхівців.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен :

знати: основні етапи розвитку системи європейської регіональної політики безпеки та оборони; чинники стабільності та безпеки регіонального розвитку; теоретико-методологічні засади, принципи, пріоритети регіональної політики в сфері безпеки, економічного та соціального розвитку, екологічного, продовольчого, біологічного розвитку та біобезпеки, в сфері інформаційного розвитку та в сфері кібернетики, в сфері військово-політичного та міжнародно-політичного розвитку; інструменти протидії загрозам національній безпеці; склад, структурні відносини в системі сектору безпеки та оборони; національні та міжнародні стандарти в сфері політики забезпечення національної безпеки; теоретичні та практичні підходи щодо нового формату стратегічного керівництва сектору безпеки і оборони України та військового

управління силами оборони в контексті розвитку системи європейської регіональної політики безпеки та оборони; місце і роль України в регіональних і глобальних системах безпеки та міжнародних організаціях; механізм демократичного контролю за дотриманням відкритості, чесності, прозорості діяльності органів забезпечення регіональної та національної систем безпеки та оборони в контексті забезпечення гарантій захисту прав та свобод індивіда та громадянина.

вміти: аналізувати історію розвитку системи європейської регіональної політики безпеки та оборони; національну політику України в сфері національної безпеки і в контексті регіональної співпраці; визначати та прогнозувати ситуації загроз в сфері розвитку людського потенціалу; визначати ситуації загроз в сфері економічного та соціального розвитку; визначати ситуації загроз в сфері екологічного, продовольчого, біологічного розвитку та біобезпеки; визначати ситуації загроз в сфері розвитку людського потенціалу; визначати ситуації загроз в сфері інформаційного розвитку та в сфері кібернетики; визначати ситуації загроз в сфері військово-політичного та міжнародно-політичного розвитку; орієнтуватися в структурах сектору безпеки та оборони; користуватися інструментами демократичного контролю в сфері національної безпеки та оборони; застосовувати знання з метою забезпечення ефективної правозахисної діяльності; користуватися інституційними механізмами та процедурами захисту прав людини та громадянина як на національному, так і на міжнародному рівні.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1: ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

ТЕМА 1. КОЛЕКТИВНА БЕЗПЕКА: ІСТОРИЧНІ ОСНОВИ, ФОРМИ, СУЧАСНІСТЬ

Поняття «системи колективної безпеки». Історія розвитку та цілі систем колективної безпеки. Міжвоєнна система безпеки та вирішення міжнародних конфліктів. Теорія системи колективної безпеки. Чинники системи: умови, гарантії, політична і економічна обґрунтованість структури. Принципи: неподільність безпеки: агресія проти однієї держави учасника є агресією проти всіх держав учасниць; рівна відповідальність держав учасниць за збереження безпеки; невтручання у внутрішні справи один одного і врахування інтересів один одного; колективна оборона; можливість розміщення окремих військових баз і об'єктів одних держав-учасниць на території інших; прийняття рішень із принципових питань забезпечення колективної безпеки на основі консенсусу; відповідність складу і готовності збройних сил і фінансових зобов'язань учасників масштабам військової загрози. Сучасні форми колективної безпеки: ООН, НАТО, УНАСУР, ОБСЄ, ШОС, ОДКБ, АС, СПБО (ЄС), АУКУС.

ТЕМА 2. РЕГІОНАЛЬНІ ТА ГЛОБАЛЬНІ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

Наднаціональні системи безпеки та оборони. Статут ООН та Рада безпеки ООН. Інститути ОБСЄ та Гельсінський Заключний акт 1975 р. Центр запобігання конфліктам ОБСЄ в Відні. Діалог з питань безпеки, контроль над озброєннями, роззброєння і заходи зміцнення довіри й безпеки (CSBMs). Віденський документ (VDOC9). Форум безпекового співробітництва ОБСЄ (FSC). Концепція «взаємно підсилюючих інституцій» та групи швидкої експертної допомоги та співпраці ОБСЄ (REACT). НАТО: політика відкритих дверей. Механізми та форми реалізації колективної безпеки у діяльності міжнародних організацій.

ТЕМА 3. ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ ЄС

Історичні засади розвитку Європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО). Західноєвропейський Союз (ЗЄС, 1954-2011). Становлення сучасної Спільної політики безпеки та оборони ЄС (CSDP). Етапи розвитку: 1) (1992-1997) підписання Маастрихтського і Амстердамського договорів; 2) (1998-2002), заява про намір ЄС сформувати ЄПБО в Сент-Мало (1998), а також рішення, прийняті на самітах в Кельні, Гельсінкі, Ніцці, Лакені; 3) (з 2003) домовленості «Берлін плюс» (2003). Рада Європи і перша Європейська стратегія безпеки (2003); 4) з набрання чинності 1 грудня 2009 р. Лісабонського договору. Договір про ЄС і цілі СЗПБ. Маастрихтський договір та нові інструменти СЗПБ: спільна позиція і спільні дії.

ТЕМА 4. ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЄС У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Спільна зовнішня політика і політика безпеки ЄС (СЗПБ) (Common Foreign and Security Policy, CFSP). Європейська політика безпеки та оборони (ESDP) та сучасна Спільна політика

безпеки та оборони ЄС (Common Security and Defence Policy, CSDP). Інституційний механізм СЗППБ. Компетенція інститутів Євросоюзу в сфері реалізації СЗППБ. Повноваження Ради ЄС, Комісії ЄС, Високого представника Союзу із зовнішніх зносин і політики безпеки. Процедури ухвалення рішень та інших актів у сфері СЗППБ. Європейська служба зовнішньополітичної діяльності Система органів для ситуативного аналізу, планування та операційного керівництва. Інститут Верховного представника з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС. Європейське оборонне агентство (European Defense Agency). Центр оборонних інновацій (Defense Innovation Center). Обсерваторія критичних технологій (Observatory on critical technologies). Система інститутів політичного контролю і стратегічного управління «Петербурзькими операціями ЄС». Нові оборонні ініціативи ЄС на 2025 р. Щорічні зустрічі міністрів оборони щодо оборонних ініціатив ЄС (з 2022), очолювані Високим представником / Віце-президентом Комісії/ Головою Європейського оборонного агентства. Розвиток цивільного надзору та контролю (до 2024). Структури ЄСПЛ з реагування на кризи: Ситуаційна кімната (ECHR crisis response structures, Situation Room) щодо підвищення здатності реагувати на складні надзвичайні ситуації. Набір інструментів кібердипломатії в ЄС (Cyber Diplomacy Toolbox). Розвиток цивільного надзору та контролю (до 2024) відповідно до нової Цивільної угоди CSDP (CSDP Civilian Agreement).

ТЕМА 5. ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКОВА СТРАТЕГІЯ. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Європейська безпекова стратегія (2003, Рада ЄС) – перший комплексний політичний акт, щодо принципів та цілей, спрямованих на задоволення безпекових інтересів Союзу на основі спільних цінностей. Глобальна стратегія щодо зовнішньої політики і політики безпеки ЄС «Спільне бачення, спільна дія: сильніша Європа (2016 р.). ЄС - важливий гравець в архітектурі європейської та глобальної безпеки. Концепція багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил (БООТС). Європейська система безпеки і оборони (ESDI). Проекти PESCO. Стратегічний компас для безпеки та оборони для ЄС (2022-2025 рр.). Новий спільний набір пріоритетів для співпраці між ЄС та ООН (2022-2025): спільне сканування горизонту та стратегічний форсайт, спільний гендерно-чутливий аналіз конфліктів і посилення політичної та операційної, супутникової через супутниковий центр ЄС, співпраці з НАТО). Форум ЄС-НАТО (2022). Співпраця ЄС - АС- ООН, ЄС та АСЕАН, ЄС та ОБСЄ.

ТЕМА 6. ВІЙСЬКОВО_ПОЛІТИЧНА ТА МІЖНАРОДНО_ПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА. СПІВПРАЦЯ / КОНФРОНТАЦІЯ СИСТЕМ КОЛЕКТИВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Поширення глобальних ризиків та загроз. Зовнішні загрози та національна безпека. Розвідка, контррозвідка, військова розвідка, зовнішня розвідка. Військово-політична безпека та професійна армія. Міжнародне співробітництво в сфері боротьби з кримінальними організаціями та їх мережами. Інтерпол. Співпраця між НАТО і ЗЄС, НАТО і ЄС, НАТО та АУКУС, ЄС - АС- ООН, ЄС та АСЕАН, ЄС та ОБСЄ. ін. Політична трансформація НАТО. Співробітництво України з регіональними та міжнародними організаціями в сфері забезпечення безпеки та оборони. Співробітництво України з країнами-членами ЄС (СПБО). Стратегічна концепція НАТО 2022 і новий підхід «360 градусів» щодо відповіді на діапазон загроз і викликів. Формати «Рамштайн» та «Копенгаген». Місія військової допомоги на підтримку України (EUMAM Ukraine). Програма INTERFLEX для України. Гарантії безпеки Україні: Вашингтонська Хартія про стратегічне партнерство з США. Співпраця України з Радою Європи у рамках роботи Групи Помпиду і GRECO.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2: НАЦІОНАЛЬНІ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ.

ТЕМА 7. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Національні інтереси як об'єкт політики національної безпеки. Національні інтереси: історія формування, сутність, типологія, підходи щодо аналізу. Чинники формування національних інтересів. Суб'єкт національного інтересу: проблеми розрізнення в умовах глобалізації та зростання взаємозалежності. Природа національного інтересу. Проблеми визначення об'єктивного характеру національного інтересу. Пріоритети національних інтересів держав Європи згідно з національними доктринами. Конфлікти національних інтересів в сфері безпеки та оборони та механізми їх вирішення.

ТЕМА 8. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА: ПОНЯТТЯ, ЗАСАДИ, НАПРЯМИ. Світовий досвід прийняття концепцій національної безпеки. Концепції національної безпеки держав ЄС та НАТО. Принципи державної політики у сферах національної безпеки і оборони. Захист людини та громадянина; суспільства та його цінностей, добробуту, умов для сталого розвитку; держави - її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності; території, природного середовища – пріоритетні цілі державної політики у сферах національної безпеки і оборони. Загрози національній безпеці. Напрями державної політики у сферах національної безпеки і оборони. Пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони.

ТЕМА 9. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ. Сектор безпеки та оборони: поняття, правове закріплення, складові. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони. Управління Сектором безпеки. Керівництво в сферах національної безпеки та оборони. Координація в сферах національної безпеки та оборони. Реформа Сектору безпеки в Україні. Планування у сферах національної безпеки та оборони. Національна розвідувальна програма та інші державні програми у сферах національної безпеки і оборони. Агентство передових оборонних дослідницьких проєктів (DARPA) в США. Держагенція передових дослідницьких проєктів (GARDA) в Україні.

ТЕМА 10. ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ В СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ. Теоретичні основи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони. Організаційна модель демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони. «Американський» і «німецький» варіанти здійснення цивільного контролю над оборонною сферою. Системи цивільного контролю. Організація демократичного контролю над суб'єктами сектора безпеки у країнах-членах ЄС і НАТО. Становлення і розвиток системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України. Наукове й аналітичне забезпечення цивільного контролю над сектором безпеки і оборони.

ТЕМА 11. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ. Стратегія людського розвитку. Безпека людини як пріоритет в сфері національної безпеки. Захист конституційних прав людини та гарантування її особистої безпеки в умовах сучасних викликів та загроз. Об'єкти національної безпеки держави: людина і громадянин; суспільство; держава. Функції держави та системи державних органів державної влади щодо забезпечення гарантій реалізації прав та свобод людини та громадянина. Регіональний вимір людського розвитку та тенденції соціально-правової захищеності населення. Людський розвиток в Україні: чинники та проблеми. Права меншини та права людини: державні гарантії реалізації. Міжнародні відносини. Діяльність органів національної безпеки щодо недопущення дискримінації та порушення прав людини та прав меншин. Стратегія національної безпеки: завдання і реалізація.

ТЕМА 12. ЕКОЛОГІЧНА ТА БІОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА. СИСТЕМА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ. Глобальні екологічні проблеми людства. Національні екологічні проблеми та критичні питання. Програма ООН з довкілля (ЮНЕП) та стратегії екологічного захисту. Екологічна або біосферна зброя як різновид геофізичної зброї. Зброя на нових фізичних принципах (ЗНФП: спрямованої енергії, лазерна, електромагнітна, зброя несмертельної дії, прискорювальна зброя, інфразвукова зброя, радіочастотна, анігіляційна, геофізична, сейсмічна, екологічна, кліматична, озонна). Національні стратегії екологічної безпеки. Безпекове середовище: біосфера, техносфера, інфосфера. Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року в Україні. Поняття біологічної безпеки. Стратегії біозахисту. Четверте покоління прав людини. Єдина державна система цивільного захисту та її складові.

ТЕМА 13. ЕКОНОМІЧНА, ЕНЕРГЕТИЧНА, ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА. ІНФОРМАЦІЙНА ТА КІБЕР- БЕЗПЕКА. Складові економічної безпеки (макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, соціальна, науково-технологічна, енергетична, демографічна, продовольча). Геоекономічні пріоритети. Валютно-фінансові війни. Іноземні інвестиції. Іноагенти та іноземних лобізм. Енергетична безпека і залежність. Цільова модель енергетичного балансу України 2020–2050 рр. Структура продовольчої безпеки. Кіберзагрози та цифровий тероризм. Кіберзброя. Урядовий шпіонаж та неотерор. Кібербезпека. Режими секретності. Е-урядування та компоненти цифрового суверенітету. Е-демократія. Цифровий тоталітаризм. Культура спостереження та режими стеження в політичних процесах.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин (денне відділення)				
		Усього годин	Лек. год.	Практ заняття	Інд. р-та	Сам р-та
Змістовний модуль 1:						
T.1	Колективна безпека: історичні основи, форми, сучасність	9	2	2	2	3
T.2	Регіональні та глобальні системи колективної безпеки	9	2	2	2	3
T.3	Формування спільної політики безпеки та оборони ЄС	10	2	2	3	3
T.4	Інституційно-правовий механізм ЄС у сфері безпеки та оборони	10	2	2	3	3
T.5.	Європейська безпекова стратегія. Сучасний стан розвитку системи європейської системи безпеки та оборони	10	2	2	3	3
T.6	Військово-політична та міжнародно-політична безпека. Співпраця / конфронтація систем колективної безпеки та оборони	11	2	2	3	4
Разом за змістовним модулем 1		59	12	12	16	19
Змістовний модуль 2:						
T.7	Національні інтереси як об'єкт політики національної безпеки	9	2	2	2	3
T.8	Національна безпека: поняття, засади, напрями.	9	2	2	2	3
T.9	Організація управління та забезпечення національної безпеки	8	2	1	2	3
T.10	Демократичний цивільний контроль в сфері національної безпеки	8	2	1	2	3
T.11	Національна безпека та проблеми людського розвитку	9	2	2	2	3
T.12	Екологічна та біологічна безпека. Система цивільного захисту	9	2	2	2	3
T.13	Економічна, енергетична, продовольча безпека. Інформаційна та кібер- безпека	9	2	2	2	3
Разом за змістовним модулем 2		61	14	12	14	21
Усього годин		120	26	24	30	40
					70	

4.1 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (заочне відділення)

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин (денне відділення)				
		Усього годин	Лек. год.	Практ заняття	Інд. р-та	Сам р-та
Змістовний модуль 1:						
T.1	Колективна безпека: історичні основи, форми, сучасність	9	1	-	3	5
T.2	Регіональні та глобальні системи колективної безпеки	9	1	-	3	5
T.3	Формування спільної політики безпеки та оборони ЄС	10	1	-	3	6

T.4	Інституційно-правовий механізм ЄС у сфері безпеки та оборони	10	1	-	3	6
T.5.	Європейська безпекова стратегія. Сучасний стан розвитку системи європейської системи безпеки та оборони	10	1	-	3	6
T.6	Військово-політична та міжнародно-політична безпека. Співпраця / конфронтація систем колективної безпеки та оборони	10	1	-	3	6
Разом за змістовним модулем 1		58	6	-	18	34
T.7	Національні інтереси як об'єкт політики національної безпеки	9	1	-	3	5
T.8	Національна безпека: поняття, засади, напрями.	9	1	-	3	5
T.9	Організація управління та забезпечення національної безпеки	9	1	-	3	5
T.10	Демократичний цивільний контроль в сфері національної безпеки	9	1	-	3	5
T.11	Національна безпека та проблеми людського розвитку	9	1	-	3	5
T.12	Екологічна та біологічна безпека. Система цивільного захисту	8,5	1	-	3	5
T.13	Економічна, енергетична, продовольча безпека. Інформаційна та кібер-безпека	8,5		-	3	5
Разом за змістовним модулем 2		62	6	-	21	35
					39	69
Усього годин		120	12	-	108	

5. ТЕМИ ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

	Теми	Годин
T.1	Колективна безпека: історичні основи, форми, сучасність. Поняття «системи колективної безпеки». Теорія систем колективної безпеки. Чинники систем. Принципи систем. Міжвоєнна та післявоєнна система універсальної безпеки та вирішення міжнародних конфліктів. Сучасні форми колективної безпеки та оборони: ООН, НАТО, УНАСУР, ОБСЄ, ШОС, ОДКБ, АС, СПБО (ЄС), АУКУС.	2
T.2	Регіональні та глобальні системи колективної безпеки. Наднаціональні системи безпеки та оборони. Статут ООН та Рада безпеки ООН. Інститути, форми та угоди щодо безпекового співробітництва ОБСЄ. НАТО: політика відкритих дверей. Механізми та форми реалізації колективної безпеки у діяльності міжнародних організацій. АУКУС: цілі, форми співробітництва.	2
T.3	Формування спільної політики безпеки та оборони ЄС. Міжнародна правосуб'єктність ЄС у сфері зовнішніх відносин. Договірна практика ЄС у сфері зовнішніх відносин. Міжнародні угоди ЄС про асоціацію з третіми країнами. Історичні етапи розвитку Європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО ESDP). Західноєвропейський Союз (ЗЄС, 1954-2011). Становлення та етапи розвитку сучасної Спільної Зовнішньої Політики і Політики Безпеки, СЗППБ (Common Foreign and Security Policy, CFSP). Становлення та етапи розвитку Спільної політики безпеки та оборони Європейського Союзу (Common Security and Defence Policy CSDP).	2
T.4	Інституційно-правовий механізм ЄС у сфері безпеки та оборони. Спільна зовнішня політика і політика безпеки (СЗППБ) ЄС. Інституційний механізм СЗППБ. Компетенція інститутів Євросоюзу в сфері реалізації СЗППБ.	2

	Повноваження Ради ЄС, Комісії ЄС, Високого представника Союзу із зовнішніх зносин і політики безпеки. Процедури ухвалення рішень та інших актів у сфері СЗППБ. Система інститутів політичного контролю і стратегічного управління «Петербурзькими операціями ЄС». Нові оборонні ініціативи ЄС на 2025 р. Нові форми інституційної співпраці.	
T.5	Європейська безпекова стратегія. Сучасний стан розвитку системи європейської системи безпеки та оборони. Європейська безпекова стратегія (2003, Рада ЄС). Глобальна стратегія щодо зовнішньої політики і політики безпеки ЄС (2016 р.). Концепція ЄС щодо багатонаціональних об'єднаних оперативнотактичних сил (БООТС). Дорожня карта щодо реагування на зміни клімату та виклики в сфері оборони (2023). Контроль «екологічного сліду» в операціях CSDP (2025). Структура Європейської системи безпеки і оборони (ESDI). Проекти PESCO. Стратегічний компас для безпеки та оборони для ЄС (2022-2025). Новий спільний набір пріоритетів для співпраці між ЄС та ООН (2022-2025), ЄС та НАТО. Форум ЄС-НАТО (2022). Співпраця ЄС-АС-ООН, ЄС-АСЕАН, ЄС-ОБСЄ.	2
T.6	Військово-політична та міжнародно-політична безпека. Співпраця / конфронтація систем колективної безпеки та оборони Поширення традиційних і формування нових глобальних ризиків та загроз. Зовнішні загрози та національна безпека. Розвідка, контррозвідка, військова розвідка, зовнішня розвідка. Військово-політична безпека та професійна армія. Інтерпол. Міжнародне співробітництво в сфері боротьби з кримінальними організаціями та їх мережами. Співпраця між НАТО і ЗЄС, НАТО і ЄС, НАТО та АУКУС, ЄС - АС- ООН, ЄС та АСЕАН, ЄС та ОБСЄ. ін. Співробітництво України з регіональними та міжнародними організаціями в сфері забезпечення безпеки та оборони. Співробітництво України з країнами-членами ЄС (СПБО).	2
T.7	Національні інтереси як об'єкт політики національної безпеки. Національні інтереси як об'єкт політики національної безпеки. Національні інтереси: історія формування, сутність, типологія. Чинники формування національних інтересів. Державний, національний, транснаціональний, наднаціональний, груповий інтерес: проблеми розрізнення в умовах глобалізації, зростання взаємозалежності. Природа національного інтересу. Проблеми визначення об'єктивного характеру національного інтересу. Пріоритети національних інтересів згідно з національними доктринами.	2
T.8	Національна безпека: поняття, засади, напрями. Національна безпека: поняття, значення. Становлення політики національної безпеки. Правова основа державної політики у сферах національної безпеки і оборони. Світовий досвід прийняття концепції національної безпеки. Засади та принципи державної політики у сферах національної безпеки і оборони. Загрози національній безпеці. Пріоритети та напрями державної політики у сферах національної безпеки і оборони	2
T.9 - 10	Організація управління та забезпечення національної безпеки. Сектор безпеки та оборони. Функції та повноваження складових сектору. Управління Сектором безпеки. Керівництво в сферах національної безпеки та оборони. Координація в сферах національної безпеки та оборони. Реформа Сектору безпеки в Україні. Планування у сфері національної безпеки та оборони. Стратегія національної безпеки та довгострокове планування. Національна розвідувальна програма. Демократичний цивільний контроль в сфері національної безпеки. Громадський контроль як складова демократичної правової держави та громадянського суспільства. Теоретичні основи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони. Організаційна модель демократичного цивільного контролю. Організація демократичного контролю над суб'єктами сектора безпеки у країнах-членах ЄС і НАТО. Становлення і розвиток системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України.	2

	Формування і розвиток правових засад демократичного цивільного контролю. Форми та механізми демократичного цивільного контролю.	
Т. 11	Національна безпека та проблеми людського розвитку. Об'єкти національної безпеки держави. Внутрішні загрози національній безпеці. Захист конституційних прав людини та гарантування її особистої безпеки в умовах сучасних викликів та загроз. Стратегія людського розвитку. Міжрелігійні та міжнаціональні відносини як чинник національної стабільності та державної безпеки. Діяльність органів національної безпеки щодо недопущення дискримінації та порушення прав людини та прав меншин. Стратегія національної безпеки: завдання і проблеми забезпечення внутрішньої безпеки.	2
Т. 12	Екологічна та біологічна безпека. Система цивільного захисту. Безпекове середовище: біосфера, техносфера, інфосфера. Глобальні екологічні проблеми людства. Зброя на нових фізичних принципах. Поняття екологічної безпеки та Програма ООН з довкілля (ЮНЕП) та глобальні стратегії екологічного захисту. Національні екологічні проблеми та стратегії екологічної безпеки. <i>Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 р. в Україні.</i> Поняття медичної, біологічної, епідемічної, санітарної, психологічної безпеки: стратегії захисту. <i>Стратегія біобезпеки та біологічного захисту України 2021 р.</i> Державна система цивільного захисту. <i>Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України: аналітична оцінка.</i>	2
Т. 13	Економічна, енергетична та продовольча безпека. Інформаційна та кібербезпека. Економічні загрози як внутрішні загрози національній безпеці. Складові та чинники розвитку національної економіки. Пріоритети та стратегії економічних стабілізації та розвитку. <i>Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року.</i> Енергетична безпека. Місце енергетичної безпеки у забезпеченні національної безпеки України. Цільова модель енергетичного балансу України 2020–2050 рр. <i>Стратегія енергетичної безпеки України до 2035 р.</i> Визначення та класифікація загроз продовольчій безпеці. <i>Стратегія продовольчої безпеки.</i> Кіберзагрози та кібербезпека. Інформаційна політика та режими секретності.	2
		24

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

8. САМОСТІЙНА РОБОТА ТА ІНДЗ

Назви змістовних модулів і тем			
	Назва теми / Види завдань	Інд. р-та	Сам р-та
Т. 1	Опрацюйте лекційні матеріали та рекомендовану літературу; проаналізуйте історію та теорію «систем колективної безпеки». Теми ІНДЗ: 1. Історичні особливості розвитку систем колективної безпеки. Міжвоєнна система безпеки та вирішення міжнародних конфліктів. 2. Теорія системи колективної безпеки (чинники, принципи, форми).	2	3
Т. 2	Опрацюйте лекційні матеріали та літературу; проаналізуйте регіональні та глобальні системи колективної безпеки. Теми ІНДЗ: 1. Сучасні форми колективної безпеки (на вибір). 2. Рада безпеки ООН. 3. ОБСЄ та Гельсінський акт 1975 р. 4. Інститути ОБСЄ. Центр запобігання конфліктам в Відні. Діалог з питань безпеки, контроль над озброєннями, роззброєння і заходи зміцнення довіри й безпеки (CSBMs). Віденський документ (VDOC9). Форум безпекового співробітництва ОБСЄ (FSC). 5. Концепція «взаємно підсилюючих інституцій» та групи швидкої експертної допомоги та співпраці (REACT). 6. НАТО: форми реалізації колективної безпеки. AUKUS: 7. форми співробітництва.	2	3

Т. 3	Опрацюйте лекційні матеріали та літературу; проаналізуйте формування спільної політики безпеки та оборони ЄС. Теми ІНДЗ: 1. Етапи розвитку Європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО). 2. Західноєвропейський Союз (ЗЄС, 1954-2011). 3) Становлення сучасної Спільної політики безпеки та оборони Європейського Союзу (CSDP).	3	3
Т. 4	Опрацюйте лекційні матеріали та літературу; проаналізуйте Європейську безпекову стратегію та сучасний стан розвитку системи європейської системи безпеки та оборони. Теми ІНДЗ: 1. Спільна політика безпеки та оборони CSDP 2. Спільна зовнішня політика та політика безпеки Союзу CFSP. 3. Європейська безпекова стратегія (2003, Рада ЄС). 4. Глобальна стратегія щодо зовнішньої політики і політики безпеки ЄС (2016). 5. Концепція багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил (BOOTS). Європейська система безпеки і оборони (ESDI). Проекти PESCO. 6. Стратегічний компас для ЄС (2022-2025). 7. Співпраця ЄС та ООН (2022-2025) в сфері безпеки та оборони.	3	3
Т. 5	Опрацюйте лекційні матеріали та літературу; проаналізуйте інституційно-правовий механізм ЄС у сфері безпеки та оборони. Теми ІНДЗ: 1. Система інститутів політичного контролю і стратегічного управління «Петерсберзькими операціями ЄС» (з підтримки миру). 2. Система органів для ситуативного аналізу, планування та операційного керівництва. Інститут Верховного представника з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС. 3. Нові оборонні ініціативи ЄС на 2025 р. 4. Центр оборонних інновацій (Defense Innovation Center) в Європейському оборонному агентстві (European Defense Agency). Обсерваторія критичних технологій (Observatory on critical technologies). 5 Розвиток цивільного надзору та контролю (до 2024) відповідно до Цивільної угоди CSDP (CSDP Civilian Agreement). 6.Набір інструментів кібердипломатії в ЄС (Cyber Diplomacy Toolbox).	3	3
Т. 6	Опрацюйте лекційні матеріали та рекомендовану літературу; проаналізуйте зміст військово-політичної та міжнародно-політичної безпеки. Проаналізуйте проблеми співпраці та конфронтації систем колективної безпеки та оборони. Теми ІНДЗ: 1. Поширення традиційних і формування нових глобальних ризиків та загроз. 2. Розвідка, контррозвідка, військова розвідка, зовнішня розвідка. 3. Військово-політична безпека та професійна армія. 4. Міжнародне співробітництво в сфері боротьби з кримінальними організаціями та їх мережами. Інтерпол. 5. Співпраця між НАТО і ЗЄС, НАТО і ЄС, НАТО та АУКУС, ЄС - АС- ООН, ЄС та АСЕАН, ЄС та ОБСЄ. ін. 6. Стратегічна концепція НАТО 2022 і новий підхід «360 градусів». 7. Співробітництво України з регіональними та міжнародними організаціями в сфері безпеки та оборони. Формати «Рамштайн» та «Копенгаген». Місія військової допомоги на підтримку України (EUMAM Ukraine). Програма INTERFLEX. Гарантії безпеки Україні: Вашингтонська Хартія про стратегічне партнерство з США. 8. Співпраця України з Радою Європи у рамках роботи Групи Помпиду і GRECO. 9. Динаміка змін у міжнародному безпековому середовищі під час війни в Україні.	3	4

Т. 7	Опрацюйте лекційні матеріали та літературу; проаналізуйте сутність поняття «національний інтерес» в контексті формування політики національної безпеки як комплексної діяльності, спрямованої на забезпечення повноти реалізації прав людини та громадянина та на основі формування ефективної системи демократичного контролю. Підготуйте тему ІНДЗ: 1. Класичні підходи щодо аналізу національного інтересу: політичний реалізм та політичний лібералізм. 2. Державні - Національні – Групові: «інтереси» як категорії політичної науки. 3. Концепція «національного інтересу» в історії та теорії міжнародних відносин. 4. Історична політика «національного протекціонізму» та сучасні процеси ревальвації поняття «національний інтерес». 5. Особливості національного тлумачення «національного інтересу» (аналіз національних концепцій за вибором студента). 6. Національні інтереси в США та Великої Британії (інша пара країн на вибір): порівняльний аналіз та особливості тлумачення. Ієрархія пріоритетів при визначенні «національного інтересу» (соціологічні оцінки).	2	3
Т. 8	Опрацюйте лекційні матеріали та рекомендовану літературу; проаналізуйте сутність поняття «національна безпека» та її складові. Теми ІНДЗ: 1. Сутність політики національної безпеки. 2. Перелік загроз пріоритетним національним інтересам (порівняння 2-х країн на вибір). 3. Аналітичний огляд Стратегії національної безпеки (країна на вибір). 4. Інструменти реалізації Стратегії національної безпеки України (<i>на вибір аналіз:</i> Стратегія людського розвитку; Стратегія воєнної безпеки; Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту; Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу; Стратегія економічної безпеки; Стратегія енергетичної безпеки; Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату; Стратегія біобезпеки та біологічного захисту; Стратегія інформаційної безпеки; Стратегія кібербезпеки; Стратегія зовнішньополітичної діяльності; Стратегія забезпечення державної безпеки; Стратегія інтегрованого управління кордонами; Стратегія продовольчої безпеки; Складові національної безпеки: системний аналіз.	2	3
Т. 9	Опрацюйте лекційні матеріали та рекомендовану літературу; проаналізуйте інституційну організацію управління та забезпечення національної безпеки. Теми ІНДЗ: 1. Складові Сектору Безпеки. 2. Добровільні громадські об'єднання у забезпеченні національної безпеки. 3. Міністерство оборони у складі Сектору Безпеки і оборони в Україні. 4. Пентагон та зростання американської могутності (аналітичний огляд праць: Carroll, J. House of War: The Pentagon and the Disastrous Rise of American Power Mariner Books, 2007; Goldberg, A. The Pentagon: The First Fifty Years. Office of the Secretary of Defense, 1992). 5. Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України. 6. Агентство передових оборонних дослідницьких проєктів (DARPA) в США та Держагенція передових дослідницьких проєктів (GARDA) в Україні. 6. Міністерство внутрішніх справ у складі Сектору Безпеки і оборони. 7. Національна гвардія та Гвардія Наступу у складі Сектору Безпеки і оборони. 8. Державна служба спец. зв'язку та захисту інформації України. 9. РНБіО. 10. СБУ. 11. Антитерористичний центр при СБУ у складі Сектору Безпеки і оборони в Україні. 12. Розвідувальні органи України. 13. Державна прикордонна служба України. 13. Державна міграційна служба України. 14. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. 15. Управління державної охорони. 16. Біла книга СБУ та розвідувальних органів.	2	3

Т. 1 0	Опрацюйте лекційні матеріали та рекомендовану літературу; проаналізуйте форми демократичного контролю в сфері національної безпеки та оборони Теми ІНДЗ: 1. Концептуально-теоретичний вклад С. Хантінгтона («Цивільний контроль над військовими: теоретичне обґрунтування») в політику розвитку демократичного цивільного контролю. 2. «Американський» і «німецький» варіанти цивільного контролю над оборонною сферою. Системи цивільного контролю. 3. Основи управління та моделі систем спеціальних служб країн-членів ЄС і НАТО. Спільні державно-правові ознаки спецслужб країн-членів ЄС і НАТО. 4. Моніторинг як інструмент демократичного контролю над сектором безпеки і оборони. 5. Діяльність громадських рад як чинник ефективності цивільного контролю. Вичення громадської думки як складова демократичного цивільного контролю. 6. Механізм організації та проведення громадської експертизи. Форми і порядок проведення консультацій з громадськістю.	2	3
Т. 1 1	Опрацюйте лекційні матеріали та рекомендовану літературу; проаналізуйте ефективність систем національної безпеки в контексті забезпечення вирішення проблем людського розвитку. Теми ІНДЗ: 1. Регіональний вимір людського розвитку та тенденції соціально-правової захищеності населення. 2. Внутрішні загрози національній безпеці. 3. Гуманітарна політика як стратегічний пріоритет держави. 4. Міжрелігійні відносини як чинник національної стабільності та державної безпеки. 5. Міжнаціональні відносини як чинник стабільності .	2	3
Т. 1 2	Опрацюйте лекційні матеріали та рекомендовану літературу; проаналізуйте значимість екологічної та біологічної безпеки; організацію систем цивільного захисту. Теми ІНДЗ: 1. Глобальні екологічні проблеми. Програма ООН з довкілля (ЮНЕП) та глобальні стратегії екологічного захисту. 2. Екологічна та біосферна зброя як різновид геофізичної зброї. Зброя на нових фізичних принципах. 3. Законодавче та нормативно-методичне забезпечення екологічної безпеки. 4. Медичний, біологічний і психологічний захист, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення як пріоритети національної політики безпеки. Четверте покоління прав людини, проблеми біологічної безпеки та Стратегії біозахисту. 5. Інженерний, радіаційний і хімічний захист в Україні. Державна система цивільного захисту. Сили цивільного захисту.	2	3
Т. 1 3	Опрацюйте лекційні матеріали та рекомендовану літературу; проаналізуйте значимість економічної, енергетичної та продовольчої та кібер- безпеки. Теми ІНДЗ: 1. Чинники розвитку національної економіки. 2. Валютно-фінансові війни та проблеми фінансової стабільності. 3. Економічне шпигунство та національний протекціонізм. 4. ВТО: історія, функції, вимоги, вплив на національну політику. 5. Залучення іноземних інвестицій та політика економічної безпеки. 6. Фінагенти та лобізм: закон FARA та аналоги. 7. Енергетична залежність : система індикаторів для оцінювання рівня енергетичної безпеки. 8. Потенціал агропродовольчого сектора: значення в системі продовольчої безпеки. 9. Національні стратегії та досвід долаття ризиків (<i>на вибір</i>): економічних (енергетичних; продовольчих). 10. Кібербезпека. 11. Хробаки проти ядерних убивць або WikiLeaks та Джуліан Пол Ассанж: діяльність, значення, оцінки. Anonymouse або «вороги ворогів WikiLeaks».	2	3
Усього годин		30	40
		70	

До самостійної роботи відноситься: [1] – підготовка до лекцій, практичних занять; [2] – опрацювання лекційного матеріалу; [3] – опрацювання літератури та джерел; [4] – ІНДЗ.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- СЛОВЕСНІ ТА НАОЧНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ (демонстрація презентацій, створення схематичних зображень, робота із веб-сайтами органів влади та управління, організацій)

- ПРАКТИЧНІ (тестові вправи; опрацювання матеріалу шляхом підготовки презентації; аналіз практичних ситуацій)
- ІНТЕРАКТИВНІ методи навчання (під час лекційних, практичних занять)
- КОЛЕКТИВНЕ ТА ІНДИВІДУАЛЬНЕ ОПРАЦЮВАННЯ ЗАВДАНЬ (колективне обговорення з використанням дискурсивних практик, виконання ІНДЗ, презентація виконаних ІНДЗ та результатів самостійної роботи)

10. ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні навчальної дисципліни застосовуються наступні методи навчання: словесний, наочний, практичний, які передбачають читання лекції, опрацювання нормативних актів, робота з навчальною та спеціальною літературою, індивідуальні консультації. Засоби діагностики якості вищої освіти *включають в себе:*

Поточний контроль: усний контроль: індивідуальне і фронтальне опитування, бесіда, захист рефератів, доповідь, оцінювання доповідей; письмовий контроль: оцінювання якості виконання самостійної роботи за темами;

Періодичний контроль: тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями (тестування).

Підсумковий контроль: залік.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів вищої освіти в обговоренні проблемних питань	від 0 до 5
Виконання ІНДЗ за однією із запропонованих тем (доповідь та демонстрація презентації)	від 0 до 5
Періодичний контроль:	
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	від 0 до 15

Опитування на занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і джерел.
	1-3	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел.
	4-5	Здобувач бере активну участь у практичному занятті, в обговоренні проблемних питань, користується додатковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; здатний публічно представити матеріал.
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем; доповідь та демонстрація презентації	0	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	2	Доповідь та презентація самостійними, але не опрацьована актуальність, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал є формальним, висновки не конкретизовані (відсутні), тема не розкрита.
	3	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита із незначними прогалинами.
	4	Доповідь та презентація виконані самостійно, опрацьована актуальність теми із зазначенням невирішених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач без допомоги викладача пояснює матеріал,

		самостійні висновки, тема загалом розкрита.
	5	Доповідь та презентація виконані самостійно, актуальність розкрита із зазначенням невіршених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку – самостійні ґрунтовні судження, підкріплені доказами, містить посилання на джерела.
Контрольна робота за змістовними модулями	0	Відповідь на запитання неправильна.
	15	В контрольній роботі за кожним змістовним модулем – по 15 питань. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. Всього 15 балів.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90 – 100	A	Зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний та періодичний контроль												Підсумковий	Сума балів	
Змістовний модуль 1						Змістовний модуль 2						всього	залік	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	9-10	T11	T12	T13			
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			
год	год	год	год	год	год	год	год	год	год	год	год			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			
Контрольна робота №1 (15 балів)						Контрольна робота №2 (15 балів)						90	10	100

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Робоча програма
- Силабус
- Презентації лекційних занять;
- Google-class; Google-tests.

13. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття та історія розвитку систем колективної безпеки.
2. Регіональні та глобальні системи колективної безпеки: порівняльний аналіз.
3. Історичні засади розвитку Європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО).
4. Західноєвропейський Союз (ЗЄС, 1954-2011).
5. Становлення сучасної Спільної політики безпеки та оборони ЄС (CSDP).
6. Інституційно-правовий механізм ЄС у сфері безпеки та оборони.
7. Спільна зовнішня політика і політика безпеки ЄС (СЗППБ, CFSP).
8. Спільна політика безпеки та оборони ЄС (Common Security and Defence Policy, CSDP).

9. Інституційний механізм СЗППБ. Компетенція інститутів Євросоюзу в сфері реалізації СЗППБ.
10. Система інститутів політичного контролю і стратегічного управління «Петербурзькими операціями ЄС».
11. Нові оборонні ініціативи ЄС на 2025 р.
12. Розвиток цивільного надзору та контролю (до 2024
13. Набір інструментів кібердипломатії в ЄС (Cyber Diplomacy Toolbox
14. Європейська безпекова стратегія (2003, Рада ЄС)
15. Глобальна стратегія щодо зовнішньої політики і політики безпеки ЄС «Спільне бачення, спільна дія: сильніша Європа (2016 р.).
16. Концепція багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил (BOOTS).
17. Проекти PESCO.
18. Стратегічний компас для безпеки та оборони для ЄС (2022-2025 рр.).
19. Новий спільний набір пріоритетів для співпраці між ЄС та ООН (2022-2025
20. Міжнародне співробітництво в сфері боротьби з кримінальними організаціями та їх мережами. Інтерпол.
21. Співпраця між НАТО і ЗЄС, НАТО і ЄС, НАТО та АУКУС, ЄС - АС- ООН, ЄС та АСЕАН, ЄС та ОБСЄ. ін.
22. Співробітництво України з регіональними та міжнародними організаціями в сфері забезпечення безпеки та оборони.
23. Стратегічна концепція НАТО 2022 і новий підхід «360 градусів» щодо відповіді на діапазон загроз і викликів.
24. Національні інтереси як об'єкт політики національної безпеки. Національні інтереси: історія формування, сутність, тлумачення, чинники, типологія.
25. Пріоритети національних інтересів згідно з національними доктринами.
26. Національна безпека: поняття, значення, тлумачення. Загрози національній безпеці.
27. Становлення політики національної безпеки. Засади та принципи державної політики у сферах національної безпеки і оборони.
28. Сектор безпеки та оборони: поняття, правове закріплення. Складові Сектору Безпеки: місце в системі, функції, ефективність.
29. Управління Сектором безпеки. Керівництво в сферах національної безпеки та оборони. Координація в сферах національної безпеки та оборони. Реформа Сектору безпеки.
30. Планування у сфері національної безпеки та оборони. Стратегія національної безпеки як основний документ довгострокового планування. Національна розвідувальна програма та інші державні програми у сферах національної безпеки і оборони.
31. Агентства передових оборонних дослідницьких проєктів в системах забезпечення національної безпеки: формування, функції, значення, вплив.
32. Громадський контроль як складова демократичної правової держави та громадянського суспільства. Теоретичні основи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони.
33. Форми та механізми демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони.
34. Наукове й аналітичне забезпечення цивільного контролю над сектором безпеки і оборони. Державні наукові установи як фактор забезпечення цивільного контролю над сектором безпеки і оборони. Недержавні аналітичні центри як складова забезпечення цивільного контролю.
35. Об'єкти національної безпеки держави: людина і громадянин; суспільство; держава.
36. Внутрішні загрози національній безпеці.
37. Безпека людини як пріоритет в сфері національної безпеки. Захист конституційних прав людини та гарантування особистої безпеки в умовах сучасних викликів та загроз. Стратегія людського розвитку.
38. Міжрелігійні та міжнаціональні відносини як чинник національної стабільності та державної безпеки.

39. Стратегія національної безпеки: завдання і проблеми забезпечення внутрішньої безпеки.
40. Безпекове середовище: біосфера, техносфера, інфосфера. Глобальні екологічні проблеми. Зброя на нових фізичних принципах.
41. Поняття екологічної безпеки та Програма ООН з довкілля (ЮНЕП) та глобальні стратегії екологічного захисту.
42. Національні екологічні проблеми та стратегії екологічної безпеки. Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року в Україні.
43. Поняття медичної, біологічної, епідемічної, санітарної, психологічної безпеки: стратегії захисту. *Стратегія біобезпеки та біологічного захисту України 2021 року: аналітична оцінка.*
44. Інженерний захист територій, радіаційний і хімічний захист. Державна система цивільного захисту..
45. Економічні загрози. Складові економічної безпеки. *Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: аналітична оцінка.*
46. Енергетична безпека. *Стратегія енергетичної безпеки України до 2035 року 2021 року: аналітична оцінка.*
47. Продовольча безпека: основні підходи щодо визначення, структура. Визначення та класифікація загроз продовольчій безпеці. *Стратегія продовольчої безпеки України: аналітична оцінка проекту.*
48. Поняття кібербезпеки. Кіберзагрози: цифровий тероризм, шпіонаж, неотерор. Інструменти захисту прав свободи та безпеки особистості в мережі.
49. Державна інформаційна політика та режими секретності. Моніторинг інформації, цензура, свобода слова в системі національної безпеки.
50. Зовнішні загрози та національна безпека.
51. Військово-політична безпека та професійна армія. Питання реформування оборонної сфери України.
52. Реформування Внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України.
53. *Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» 2020 року: аналітична оцінка.*
54. *Національна Стратегія України в сфері прав людини 2021 року: аналітична оцінка.*
55. *План дій щодо реалізації Національної Стратегії України в сфері право людини на 2021-2023 рр.: аналітична оцінка.*
56. *Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки: аналітична оцінка.*
57. *Стратегія людського розвитку України 2021 року: аналітична оцінка: аналітична оцінка.*
58. *Стратегія воєнної безпеки України 2021 року: аналітична оцінка.*
59. *Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України 2021 року: аналітична оцінка.*

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ОСНОВНА

- Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці. К. : НІСД, 2016. 528 с. URL <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-01/Vlasuk-fin-99d56.pdf>
- Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол. : В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянюк та ін. / за заг. ред. Г.П.Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
- Грищук О.В. Філософія конституційних цінностей: монографія. Київ: ВАІТЕ, 2019. 416 с.
- Грубінко А. В. Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики (1990-2016 рр.): монографія. Тернопіль: Вектор, 2017. 668 с.
- Дахно І. І. Право Європейського Союзу [Текст]: навч. посібник /За ред. д.е.н., проф. І. І. Дахна / І. І. Дахно, В. М. Алієва-Барановська. К.: «Центр учбової літератури», 2017. 416 с.

- Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони: теорія і практика : навчальний посібник / В. А. Яценко, В. Г. Пилипчук, П. П. Богуцький, О. Д. Довгань, І. М. Доронін, О. В. Петришин; за заг. ред. В. Г. Пилипчука; Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України. – Київ; Одеса : Фенікс, 2020. 224 с.
- Добрянська Л.О., Жарова Л.В., Хлобистов Є.В. Стратегічний потенціал екологічної безпеки: технологія економічного зростання ; за наук. ред. проф. Є.В. Хлобистова Львів: Український бестселер, 2012. 284 с.
- Довгань О.Д., Доронін І.М. Ескалація кіберзагроз національним інтересам України та правові аспекти кіберзахисту: моногр. / НАПрН України, НДПП. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2017. 107 с. Розділи 3, 4. С. 45–103.
- Доронін І.М. Національна безпека України в інформаційну епоху: правові аспекти: моногр. Київ: ТОВ Видавничий дім «АртЕк», 2019. 434 с.
- Дубов Д.В., Ожеван М.А. Майбутнє кіберпростору та національні інтереси України: нові міжнародні ініціативи провідних геополітичних гравців. Київ : НІСД, 2012. 32 с.
- Екологічна безпека та економіка: монографія / М. І. Сокур, В. М. Шмандій, Є. К. Бабець, В. С. Білецький, І. Є. Мельнікова, О. В. Харламова, Л. С. Шелудченко, П. П. Кременчук, О. В. Щербатих, 2020. 240 с.
- Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, І. О. Кресіна, А. І. Кудряченко, Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Національна академія наук України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України 2019. 328 с. Зарубіжний досвід стратегічного керівництва обороною держави. Див. *Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління*: монографія / Саганюк Ф.В., Фролов В.С., Павленко В.І. та ін.; за ред. д.військ.н., проф. І.С. Руснака. К.: ЦЗ МО та ГШ ЗС України, 2018. С. 54-76.
- Європейська інтеграція: навч. посібник / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хоменка. К.: «Центр учбової літератури», 2018. 344 с.
- Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / пер. Геннадія Друзенка та Світлани Друзенко, за заг. ред. Геннадія Друзенка. К. : «К.І.С.», 2010. 536 с.
- Лизун М. Глобальні виклики регіональної валютної інтеграції. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 425 с.
- Ліпкан В.А., Діордіца І.В. Національна безпека України: кримінально-правова охорона: навчальний посібник. К.: КНТ. 2007. 292 с.
- Лісовський П. Контррозвідка. Квантова безпека та громадськість. К.: Кондор, 2020. 188 с.
- Мартинов А. Ю. Спільна зовнішня та оборонна політика Європейського Союзу. К.: ПанТот, 2009. 260 с.
- Мінгазутдінов І. Гельсінкський процес. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін. К.: Парлам. Вид-во, 2011. 131 с.
- Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-07/Monografiya_Ontologiya_print.pdf
- Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення: Монографія. К.: Київський економічний інститут менеджменту, 2003. 320 с.
- Перепелиця Г. М. Україна – Росія: війна в умовах співіснування. Київ: Стилос, 2015. 880 с.
- Право Європейського Союзу : навч. посіб. / В. М. Бесчасний, В. П. Філонов, О. В. Філонов, В. М. Субботін та ін. ; за ред. В.М. Бесчасного. – 2-ге вид., стер. К. : Знання, 2011. 366 с.
- Право Європейського Союзу : навч. посіб. / За заг ред. Р.А. Петрова. – 3-тє видання, змінене і доповнене. К. : Істина, 2010. 376 с.
- Право Європейського Союзу : підр. / за ред. В. І. Муравйова. К. : Юрінком Інтер, 2011. 704 с.
- Право Європейського Союзу. Мультимедійний навчальний посібник. / Солоненко О.М., Калиновський Б. В., Демиденко В. О., Хальота А.І., Кульчицька О.В., Підвисоцький В. В. Київ, 2020. URL: <https://arm.nai.au.kiev.ua/books/eulaw/info/lec8.html>
- Право Європейського Союзу: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Аверочкіна Т.В. та ін.]; за ред. О.К. Вишнякова; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - О.: Фенікс, 2013. – 869 с.

- Право Європейського Союзу: підручн. / за ред. О. К. Вишнякова. Одеса : Фенікс, 2013. 883 с.
- Право Європейського Союзу: підручн. / за ред. Р.А. Петрова. К.: Істина, 2017. 384 с.
- Роль і місце України в перспективних Європейській та Євроатлантичній системах безпеки. Динаміка змін у міжнародному безпековому середовищі під час війни в Україні. Головні тенденції трансформації НАТО та ЄС. Безпекові перспективи повоєнної України / М. Сунгуровський (керівник проекту), директор військових програм; О. Мельник / Центр Разумкова 2022. 47 с. URL: https://razumkov.org.ua/images/2022/11/16/2022_Rolj_i_mistce_Ukr.pdf
- Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. К.: НІСД, 2017. 496 с. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2431/>; http://www.niss.gov.ua/public/File/book_2017/HW_druk_fin+site_changed.rar
- Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління: монографія / Саганюк Ф.В., Фролов В.С., Павленко В.І. та ін.; за ред. І.С. Руснака. К.: ЦЗ МО та ГШ ЗС України, 2018. 230 с.
- Сектор безпеки і оборони України: теорія, стратегія, практика. Монографія / Ф.В. Саганюк, В.С. Фролов, О.В. Устименко, М.М. Лобко та ін. К.: Академпрес, 2017. 182 с.
- Ткаченко Є. В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин. Навчальний посібник Підготовлено в рамках реалізації і за підтримки Програми Європейського Союзу. К.: ФОП Голембовська О. 2018. 315 с.
- Шуміло І.А. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О. 2018. 168 с.

ДОКУМЕНТИ ТА ПРАВОВІ АКТИ

- EU. A Strategic Compass For Security And Defence for a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf
- Доктрина інформаційної безпеки України* від 25 лютого 2017 р. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
- Кодекс цивільного захисту*: Кодекс України №5403-VI, чинний, поточна редакція від 06.08.2022, підстава - 1686-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
- Концепція розвитку сектора безпеки і оборони України*: затв. Указом Президента України від 14.03.16 №92/2016.
- Меморандум про наслідки війни в Україні для прав людини* (Страсбург, 8 липня 2022 CommDH(2022)18, Комісія з прав людини при Раді Європи) [Memorandum on the human rights consequences of the war in Ukraine]. URL: <https://rm.coe.int/memorandum-on-the-human-rights-consequences-of-the-war-in-ukraine/1680a72bd4>
- Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки*: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 487
- Національна Стратегія України в сфері прав людини* : Указ Президента № 119/2021 від 24 березня 2021. URL: <https://minjust.gov.ua/m/natsionalna-strategiya-u-sferi-prav-lyudini-6757>
- Порядок отримання спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею*. СБУ. <https://ssu.gov.ua/poriadok-otrymanna-spetsialnoho-dozvolu>
- Про боротьбу з тероризмом*: Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV.
- Про введення воєнного стану в Україні*: Указ Президента № 64/2022 від 24 лютого 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
- Про визначення загальної схеми участі України в операціях ЄС із врегулювання криз*: Угода між Україною та ЄС Документ 994_648, чинний, поточна редакція від 06.03.2008, підстава 137-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_648#Text
- Про військові формування на Україні*: постанова Верховної Ради України від 24 серпня 1991 р. № 1431-XII // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1431-12#Text>

- Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення організаційно-правових засад розвідувальної та контррозвідувальної діяльності.* Проект Закону України, реєстр. 7380 від 17.05.2022. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39613>.
- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правових основ організації та здійснення контррозвідувальної діяльності в Україні.* Проект Закону України, реєстр. 7267-1 від 25.04.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39498>.
- Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави:* Закон України від 19 червня 2003 року № 975-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 46. С.1481–1492
- Про забезпечення здійснення контролю за діяльністю Збройних Сил України та інших військових формувань:* Указ Президента України від 13 серпня 2010 року № 815/2010;
- Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах.* Закон України № 80/94-ВР 5 липня 1994. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>
- Про захист населення від інфекційних хвороб:* Закон України №1645-III, чинний, редакція від 10.12.2021, підстава - 1894-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>
- Про захист персональних даних:* Закон № 2297-VI 1 червня 2010. Верховна Рада України: вебпортал. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
- Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України:* Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року. URL:<http://www.rnbo.gov.ua/documents/347.html>.
- Про Збройні Сили України:* Закон України від 6 грудня 1991 р №1934-XII, чинний, поточна редакція — Редакція від 15.06.2022, підстава - 1882-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
- Про зону надзвичайної екологічної ситуації:* Закон України. Верховна Рада України. URL:<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
- Про інформацію:* Закон №2657-XII 2 жовтня 1992 / Верховна Рада України: вебпортал. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
- Про Концепцію оборони та будівництва Збройних Сил України:* постанова Верховної Ради України від 11 жовтня 1991 р. № 1659-XII // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1659-12#Text>.
- Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України від 14.03.2016 р. № 92/2016:* Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>
- Про Міжвідомчу комісію з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю:* Указ Президента України від 5 березня 2007 року № 180/2007;
- Про національну безпеку України:* Закон України № 2469-VIII, чинний, поточна редакція від 15.06.2022. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
- Про Національну програму інформатизації:* Закон України №74/98-ВР. 4 лютого 1998. Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>
- Про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави:* Указ Президента України № 151/2022 від 19 березня 2022 року про введення в дію Рішення РНБіО від 18 березня 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1512022-41757>
- Про правовий режим воєнного стану:* Закон України № 389-VIII від 12.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
- Про оборону України:* Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1932-XII // Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
- Про організацію оборонного планування:* Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 4. ст. 97.
- Про основи національної безпеки України:* Закон України № 964-IV від 18 червня 2003 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>

Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV;
Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей: Закон України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2623-iv-2765>

Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України № 2163-VIII 5 жовтня 2017 / Верховна Рада України: офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

Про охорону дитинства: Закон України. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_ohoronu_ditinstva.htm

Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України №1264-XII, чинний, поточна редакція від 10.07.2022, підстава - 2321-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

Про посилення контролю за діяльністю Збройних Сил України та інших військових формувань: Указ Президента України від 14 лютого 2015 року № 84/2015.

Про правовий статус іноземця: Закон України від 4 лютого 1994 р.

Про продовольчу безпеку в умовах воєнного стану: Закон: Роз'яснення щодо застосування. Міністерство аграрної політики та продовольства України. 08 квітня 2022 року. URL: <https://minagro.gov.ua/news/zakon-pro-prodovolchu-bezpeku-v-umovah-voennogo-stanu-rozuyasnennya-shchodo-zastosuvannya>

Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення питань керівництва територіальною обороною: Закон України, проект КМ України

Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України над тимчасово окупованими територіями в Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18.01.2018 № 2268-VIII, втратив чинність, поточна редакція від 07.05.2022, підстава - 2217-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text>

Про протидію торгівлі людьми: Закон України 20 вересня 2011 №3739-VI. Офіційний вісник України, 2012, № 19-20, ст.173.

Про процедури безпеки, які стосуються обміну інформацією з обмеженим доступом: Угода України та ЄС №994_750, чинний, поточна редакція від 20.12.2006, підстава 499-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_750#Text

Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 року. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 40. Ст. 2021.

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року “Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України” : Указ Президента України від 8 червня 2012 року № 389/2012;

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року "Про нову редакцію Воєнної доктрини України" від 15 вересня 2015 року №555/2015: Указ Президента України;

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 року “Про Концепцію реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року” : Указ Президента України від 29 грудня 2012 року № 772/2012.

Про розвідку: Закон України від 17 вересня 2020 року № 912-IX 912-IX, чинний, поточна редакція від 30.04.2022, підстава - 2194-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-IX>

Про Службу зовнішньої розвідки України: Закон №3160-IV, чинний, поточна редакція від 23.04.2021, підстава - 1357-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-15#Text>Про оборону України: Закон України від 06 грудня 1991 року № XII;

Про Стратегію воєнної безпеки України: Рішення РНБіО від 25 березня 2021 року введено в дію Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>

Про Стратегію кібербезпеки України: Указ Президента України від 27 січня 2016 року URL:http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/info/U096_16.htm

Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині : Закон України від 16 липня 1999 року № 1007-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 41. Ст. 377.

- Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>*
- Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України №68/2022 від 24 лютого 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/682022-41405>*
- Про Доктрину інформаційної безпеки України: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text>*
- Проект Закону України “Про внесення доповнень до Цивільного Кодексу України (щодо гарантування права фізичної особи на доступ до Інтернету)”. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50669.*
- Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року» – URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=10ef5b65-0209-4aa1-a724-49fd0877d8d6&title>*
- Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки на період до 2030 року». URL: <https://dpss.gov.ua/news/v-ukrayini-zatverdvyat-strategiyu-prodovolchoyi-bezpeki-do-2030-roku>*
- Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин URL: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm>*
- Рамкове рішення Європейського Союзу (28 листопада 2008 року) «Про боротьбу з окремими формами та проявами расизму та ксенофобії засобами кримінального права» URL: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st16/st16351-re01.en08.pdf>*
- Резолюція (97)10 Комітету міністрів Ради Європи «Правила здійснення нагляду відповідно до статей 24-26 Рамкової конвенції про захист національних меншин, ухвалені Комітетом міністрів»: Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи від 17.09.1997 № R(97)10. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_671*
- Резолюція №1988 Парламентської Асамблеї Ради Європи «Останні події в Україні: загрози функціонуванню демократичних інститутів», 2014. [COE. Resolution 1988 (2014) Recent developments in Ukraine: threats to the functioning of democratic institutions] URL: <http://semanticpace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbnQvbncveG1sL1hSZWYvWDJlURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0yMDg3MyZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbnQvbncveG1sL3hzbC1mby9QZGYvWFJlZi1XRC1BVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPTIwODcz>*
- Стратегічний оборонний бюлетень України: Указ Президента України від 17 вересня 2021 року №473/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121>*
- Стратегія національної безпеки України «Безпека людини — безпека країни». Затверджена Указом Президента України №392 від 14 вересня 2020р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>*
- План дій щодо реалізації Національної Стратегії України в сфері прав людини на 2021-2023 рр. : Розпорядження Уряду № 756-р від 24 березня 2021 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-dij-z-realizaciyi-nacionalnoyi-strategiyi-u-sferi-prav-lyudini-na-20212023-roki-i230621-756?fbclid=IwAR2g_zuB6JoEh0R1EtT-c5eZIR_N-himxwtNii-xLSkeuAkI5fRiC27h988*
- Стратегія забезпечення державної безпеки від 30 грудня 2021 року: введено в дію Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>*
- Стратегія біобезпеки та біологічного захисту: Указ Президента України від 17.12.2021 № 668*
- Стратегія воєнної безпеки України: Рішення РНБіО від 25 березня 2021 року введено в дію Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>*
- Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України: Указ Президента України від 29.06.2021 року URL: <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/normativna-baza-mvs/proekti->*

normativnix-aktiv/strategiya-gromadskoyi-bezpeki-ta-civilnogo-zaxistu-ukrayini-zatverdzeno-vid-29062021

- Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року:* Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text>
- Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року:* Указ Президента № 347/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-uviv-u-diyu-rishennya-rnbo-pro-strategiyu-ekonomich-70065>
- Стратегія енергетичної безпеки України до 2035 року :* Затверджено КМУ від 04.08.2021. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245562958>
- Стратегія інформаційної безпеки від 15 жовтня 2021 року:* введено в дію Указом Президента України № 685/2021 від 28 грудня 2021 року. URL:<https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>
- Стратегія кібербезпеки України* від 14 травня 2021 року: введено в дію Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>
- Стратегія людського розвитку:* Указ Президента України про затвердження рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року від 2 червня 2021 р. № 225/2021 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2252021-39073>
- Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
- Угода про безпеку між Урядом України і Організацією Північноатлантичного Договору (12 вересня 2002 р.). Верховна Рада України. http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/950_002.
- Угода про реалізацію Трестового фонду Україна - НАТО з питань кібербезпеки між Службою безпеки України та Румунською службою інформації (23 липня 2015 р.). Верховна Рада України. URL:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/642_063
- Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану:* Указ Президента України №152/2022 від 19 березня 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1522022-41761>
- Щодо призупинення діяльності окремих політичних партій:* Указ Президента України №153/2022 від 19 березня 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1532022-41765>
- Chief of the Defence Staff, General Sir Nick Carter delivers a speech on the Integrated Operating Concept at Policy Exchange. <https://www.gov.uk/government/speeches/chief-of-the-defence-staff-general-sir-nick-carter-launches-the-integrated-operating-concept>
- Defence in a competitive age. [Оборона в епоху змагання]. URL:https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/974661/CP411_-_Defence_Command_Plan.pdf
- Global Britain in a Competitive Age: the Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy. [Глобальна Британія в епоху змагання: всеохоплюючий огляд політики безпеки, оборони, розвитку і зовнішньої політики]. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy>
- Interim National Security Strategic Guidance (Тимчасове стратегічне керівництво з національної безпеки). 2021. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>
- The National Security Act (1947, USA). URL: <https://www.dni.gov/index.php/ic-legal-reference-book/national-security-act-of-1947>
- The National Security Strategy of the United States of America. Washington. URL: <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/>

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Бобров А.С. Економіка невизначеності: практичний погляд на проблему: монографія / за ред. В. І. Грушка. К.: Університет «Крок», 2021. 503 с.
- Вичалківська Ю.С. Організаційно-правове регулювання демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України Інвестиції: практика та досвід. *Рубрика: Державне управління*. 2018. № 1. С. 116–121.
- Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці. К. : НІСД, 2016. 528 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-01/Vlasuk-fin-99d56.pdf>
- Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку ; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. К., 2008. 48 с.
- Власюк О.С. Інформаційна безпека держави / Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці. К. : НІСД, 2016. С. 351-407. URL <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-01/Vlasuk-fin-99d56.pdf>
- Власюк О.С. Людський розвиток в Україні / Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці. К. : НІСД, 2016. С. 179 - 276. URL <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-01/Vlasuk-fin-99d56.pdf>
- Власюк О.С. Реформування сектору безпеки / Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці. К.: НІСД, 2016. С. 407-455. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-01/Vlasuk-fin-99d56.pdf>
- Войтовський К. Досвід Ізраїлю щодо формування стратегії національної безпеки. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/dosvid-izrayilyu-shchodo-formuvannya-stratehiyi-natsionalnoyi>
- Волянюк А. Національна безпека України: Складові елементи та виклики сьогодення. *Мілітарний*. 23.03.2021. URL:<https://mil.in.ua/uk/blogs/natsionalna-bezpeka-ukrayiny-skladovi-elementy-ta-vyklyky-sogodennya/>
- Волянюк А. Стратегії національної безпеки США 2010, 2015 та 2018 років: порівняння. *Мілітарний*. 31.12.2020. URL:<https://mil.in.ua/uk/blogs/strategiyi-natsionalnoyi-bezpeky-ssha-2010-2015-ta-2018-rokiv-porivnyannya/>
- Воронянський О. В. «Національні інтереси» як категорія політичної науки. *Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого*. 2011. №10. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_53/Gileya53/P8_doc.pdf
- Гладенко О.М. Міжнародно-правове співробітництво України з Європейським Союзом у сфері Спільної зовнішньої політики та політики безпеки: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11; Одес. нац. юрид. акад. О., 2010. 21 с.
- Голікова К. П. Продовольча безпека держави: сутність, структура та особливості її забезпечення. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. *Економічні науки*. 2012. Вип. 22, ч. II. С. 1-6. URL: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/67.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/67.pdf)
- Горбулін В. П., Качинський А. Б. Засади національної безпеки України. К : Інтертехнологія, 2009. 272с.
- Горбулін В. П. Гібридна війна: все тільки починається... Дзеркало тижня. Україна. 2016. 25 берез. URL: http://gazeta.dt.ua/internal/gibridna-viyna-vse-tilki-pochinayetsya_.html
- Гражданский контроль над сектором безопасности для организаций гражданского общества. Под ред. Иден Коул (ДКВС), Керстин Эпперт (ПРООН), Катрин Кинцельбах. Женева-Киев, 2010. URL: https://e731hasugp.preview.infomaniak.website/wp-content/uploads/2017/02/Public-Oversight-of-the-Security-Sector_RUS.pdf
- Грицаєнко Л.Л. Інституційний механізм Європейського Союзу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2010. 19 с.
- Грицаєнко Л.Л. Органи Європейського Союзу з боротьби зі злочинністю та правові засади їх співробітництва з Україною. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 1. С. 91–95.

- Донбас і Крим: ціна повернення: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна, О.С. Власюка, Е.М. Лібанової, О.М. Ляшенко. К.: НІСД, 2015. 474 с. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2065/>; http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Razom_kRym_donbas-4ab2b.pdf
- Допомога НАТО Україні / Бюлетень НАТО. Жовтень 2018: Управління громадської дипломатії URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_11/20181114_1811-factsheet-nato-ukraine-sup.pdf.
- Допомога НАТО Україні. Стислий огляд. Київ, 2018. 12 с. 46.
- Доронін І.М. «Демілітаризація» спецслужб України та правові проблеми організації влади. *Право і суспільство*. 2019. № 2 (1). С. 119–125.
- Доронін І.М. Інформаційно-правові аспекти реалізації цивільного контролю в секторі безпеки і оборони. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018 № 6. С. 217–220.
- Доронін І.М. Контрольні повноваження Президента України у сфері національної безпеки і оборони. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 95–100.
- Доронін І.М. Криміналізація правопорушень у кіберпросторі у контексті реалізації функції забезпечення державної безпеки. *Правова інформатика*. 2014. № 2 (42). С. 63–69.
- Доронін І.М. Криптовалюти: соціально-економічні фактори, право та функції держави. *Інформація і право*. 2017. № 3 (22). С. 85–93.
- Доронін І.М. Оборонні «Білі книги»: правові аспекти інформування суспільства про діяльність сектору безпеки і оборони у контексті громадського контролю. *Інформація і право*. 2018. № 4. С. 90–97
- Доронін І.М. Правове регулювання забезпечення кібербезпеки у реалізації окремих функцій держави. *Інформація і право*. 2017. № 1 (20). С. 104–111.
- Дроздук В. А. Демократичний цивільний контроль сектору безпеки і оборони. *Право та державне управління*. 2021. №32. С. 202-208. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/32.pdf
- Законодавство у сфері боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті. Практичний посібник. ОБСЄ. Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (БДПІЛ) URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/1/4/180131.pdf>
- Зіняк Л.В. Інституційно-правовий механізм ЄС у сфері безпеки та оборони. Вісник Харківського нац. універ-ту імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. 2020. вип. 29. С. 299-308. Безпека сталого розвитку України: побудова в умовах глобальних викликів: монографія / за ред. В.О. Ананьїна. К.: ІСЗЗІ НТУУ «КПІ», 2009. 271 с.
- Касперович Ю.В. Фіскальна безпека держави в умовах гібридної війни: аналітична доповідь. – Київ : Фенікс, 2019. 128 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/block_with_cover.pdf
- Катеринчук І. П., Мулявка Д. Г. Співробітництво України та Європейського Союзу в правоохоронній сфер. Чернігів: [Черніг. ін-т ім. Героїв Крут МАУП], 2010. 228 с.
- Ковалюк Р. Т. Національні інтереси України в новій геополітичній ситуації. URL: <http://www.kyumu.edu.ua/vmv/v/06/kovaluk.htm>
- Костенко Г.Ф. Теоретичні аспекти стратегії національної безпеки: Навч. посіб. - К.: ЗАТ «Видавничий дім «ДЕМІД», 2002. 144 с.
- Костюченко Я.М. Правове регулювання співробітництва України та Європейського Союзу.: монографія / Я.М. Костюченко; під наук. кер. д-ра юрид. наук., проф. В.І. Муравйова; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. - К.: LAT&K, 2011.- 206 с.
- Коул И., Флури Ф., Ланн С. Контроль и руководство: парламенты и управление в секторе безопасности. Женева, Швейцария / Ред. коллектив Иден Коул, Филипп Флури и Саймон Ланн, Координатор: Валентин Бадрак. «Издательский дом «АДЕФ-Украина», 2015. 132 с.
- Лепіхов А. Глобальні ризики та невизначеність: огляд дослідження EIU. Інститут стратегічних досліджень України. 15.06.2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/hlobalni-ryzyky-ta-nevyznachenist-ohlyad-doslidzhennya-eiu>
- Магда Є. В. Гібридна війна: вижити та перемогти. Харків: Виват, 2015. 320 с.
- Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії. Київ : НІСД, 2018. 472 с.

- Матвійчук В.К. Протидія злочинності та адаптація кримінального законодавства і права України до законодавства і права Європейського Союзу: монографія; Нац. акад. упр. - Київ: ВНЗ "Національна академія управління", 2014. 551с.
- Мітряєва С. І. Зміст зовнішніх і внутрішніх загроз. Перелік найбільш небезпечних загроз пріоритетним національним інтересам України на сучасному етапі. Див. Мітряєва С. І. Європейська безпека і Україна: монографія. Ужгород, 2008. С. 182-187.
- Мішина І. Г. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій: дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.01. Донецьк, 2007. 235 с.
- Моделі енергетичних ринків. С. 35-39. Див. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / [Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г., Сменковський А. Ю., Рябцев Г. Л., Завгородня С. П.] ; за заг. ред. О. М. Суходолі. – Київ : НІСД, 2020. – 178 с. URL:https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/sukhodolia_energy_security_sayt-1.pdf
- Мусіс Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / пер. з англ. Київ : «К. І. С.», 2005. 466 с.
- Нікіпелова Є. М. Сучасні тенденції формування та реалізації Європейської політики безпеки й оборони. Теорія і практика державного управління. 2018. No 2(61). С. 1-8.
- Основиправа Європейського Союзу : підручник ; за заг. ред. Т. Л. Сироїд;; Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків : Право, 2018. 456 с.
- Особливості стратегічного керівництва та військового управління територіальною обороною. Див. *Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління*: монографія / Саганюк Ф.В., Фролов В.С., Павленко В.І. та ін.; за ред. д.військ.н., проф. І.С. Руснака. К.: ЦЗ МО та ГШ ЗС України, 2018. С. 137-157.
- Партнерство Україна-ЄС у безпековій сфері: сучасний стан і перспективи. Київ: Razumkov Centre, 2021. 71 с.
- Петренко Ю.В. Проблеми міжнародно-правового механізму співробітництва держав-членів Європейського Союзу в сфері оборони. Проблеми законності. 2019. Вип. 147. С. 253–270.
- Право Європейського Союзу: нормат. матеріали / За ред. І. В. Яковюка. Х.: Право, 2019. 500 с.
- Сім загроз та дві України: що прописав НАТО у новій стратегічній концепції. *Європейська правда*. 29 червня 2022. URL:<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/29/7142285/>
- Сіцінська М.В. Зарубіжний досвід організації та здійснення цивільного контролю за спецслужбами: постановка проблеми. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. № 6/2017. С. 74–77.
- Скрипнік О. Українська розвідка: 100 років боротьби, протистоянь, звершень 1919-2019. К.: АДЕФ, 2019. 344 с.
- Славетні частини розвідки України. Головне управління розвідки Міністерства Оборони України. URL:<https://gur.gov.ua/content/glorious-unit-of-intelligence.html>
- Служба воєнної розвідки та контррозвідки України: наскільки доцільно, наскільки реально. *Інформаційне Агентство ОПК Оборонно-промисловий курер*. 06.06.2022. URL: <http://orpk.com.ua/%D1%81%>
- Стан енергетичної безпеки України (оцінка та методологія розрахунку). Управління макроекономічного прогнозування. Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua>
- Статут ООН від 26.06.1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_0108. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014 р. Офіц. вісн. України. 2014. No 75. Ст. 212.
- Стюарт Ст. Асы шпионажа. Закулисная история израильской разведки. К.: Центр учбової літератури, 2021. 464 с.
- Теоретико-методологічні засади забезпечення національної безпеки держави у її визначальних сферах : монографія / [В. Ю. Богданович, А. І. Семенченко, Ю. В. Єгоров, О. О. Бортник]. К. : Кий, 2007. 370 с.

Удосконалення системи стратегічного керівництва сектором безпеки і оборони України. Див. *Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління: монографія* / Саганюк Ф.В., Фролов В.С., Павленко В.І. та ін.; за ред І.С. Руснака. К.: ЦЗ МО та ГШ ЗС України, 2018. С. 76-86.

Федуняк С. Вплив російсько-української війни на діяльність провідних інститутів безпеки в контексті формування нової моделі міжнародних відносин. *Медіафорум*. 2022. №11. С. 131-140.

Федуняк С., Магдисюк С. Америко-китайське протистояння в кібербезпеці. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 27 червня 2022. С. 113-127 <https://doi.org/10.31861/mhpi2022.45.113-127>

Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії : нац. Доповідь / ред. кол.: Пирожков С. І., Майборода О. М., Шайгородський Ю. Ж. та ін. Київ: НАН України, 2016. 284 с.

Шамраєва В.М. Політика безпеки та оборони ЄС: еволюція формування. Вісник Харківського нац. універ-ту імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. 2020. вип. 29. С. 369-377.

Яковюк І. В., Орловський Р. Р. Європейське оборонне співтовариство: витоки становлення інтеграції в оборонній сфері. *Проблеми законності*. 2017. Вип.139. С. 264–277.

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

«Біла книга» Служби зовнішньої розвідки України 24.01.2021. URL: <https://szru.gov.ua/white-book/bila-knyha-sluzhby-zovnishnoi-rozvidky-ukrainy>

Балансування відкритості та конфіденційності в оборонному секторі. Центр з розбудови доброчесності в оборонному секторі (ЦДОС): уроки успішної міжнародної практики URL:https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/8/pdf/BB-GGG-6-ukr.pdf

Вирішення конфлікту інтересів у державному секторі. Женевський центр по управленню сектором безпеки. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/7/pdf/200724-BI-GGG2-ukr.pdf

Всесвітній банк. Доповідь про світовий розвиток 2016 «Цифрові дивиденди». Огляд. Вашингтон: Всесвітній банк. 2016. 41с. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23347/210671RuSum.pdf?sequence=16>

Глобальна контртерористична стратегія ООН. URL: <https://www.un.org/counterterrorism/ru/un-global-counter-terrorism-strategy>

Державне агентство з електронного врядування України. URL: <https://www.e.gov.ua/u>

Директива Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2016/1148 від 6 липня 2016 р. про заходи для високого спільного рівня безпеки мережевих та інформаційних систем на території Союзу. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2016. 19 лип. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-16#Text

Женевський Центр демократичного контролю над Збройними Силами. URL:<https://securitysectorintegrity.com/uk>

Захист інформаційного та кіберпростору. Служба Безпеки України. URL:<https://ssu.gov.ua/zabezpechennia-informatsiinoi-bezpek>

Стан дотримання Україною міжнародних стандартів у галузі прав і свобод людини: Спец. доповідь Уповноваженого ВРУ. К., 2021. 266 с.

Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010. URL:http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ST001982.html

Доповідь «Рекомендації зі стратегії національної безпеки Ізраїлю» (англ. Guidelines for Israel's National Security Strategy) опубліковано 2019 р. Див.: URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/guidelines-israels-....>

Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення громадян України: тенденції 2000-2021pp. (Інформаційні матеріали). URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_Religiya.pdf

Офіційний сайт кіберполіції України: про підрозділ. URL:<https://cyberpolice.gov.ua/contacts>

Розсекречена історія. Служба зовнішньої розвідки. Офіційний сайт. URL: <https://szru.gov.ua/history/stories?page=1>

- Служба Зовнішньої розвідки України. URL: <https://szru.gov.ua/>
- Соціологічні дані Центру Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/sotsiologii/pres-relizy>
- Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ та координатор проектів ОБСЄ в Україні наголошують на зв'язку між безпекою жінок та їх політичною участю [OSCE Special Monitoring Mission and OSCE Project Co-ordinator in Ukraine stress link between women's security and participation. 23 November 2018] URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/403709>
- Співробітництво України з ЄС у воєнно-політичній, військовій та військово-технічній сферах. Представництво Про посилення контролю за діяльністю Збройних Сил України та інших військових формувань: Указ Президента України від 14 лютого 2015 року № 84/2015 Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції // Facebook. URL: <https://www.facebook.com/goeei.ua/>.
- Посібник з РСБ (Реформі Сектору Безпеки). Женевський центр управління сектором б. URL: https://dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/DCAF_BG_9_National%20Security%20Policies_RUS.pdf
- Стратегічна панорама. Журнал Національного Інституту Стратегічних досліджень України. URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/zhurnal-strategichna-panorama>
- Українська Гельсінська Спілка. Міжнародні механізми захисту прав людини URL: <https://web.archive.org/web/20111031003929/http://helsinki.org.ua/index.php?r=a1b11>
- Управління ООН з прав людини презентує нову доповідь щодо України 24 червня 2022 р. URL: <https://ukraine.un.org/uk/187514-upravlinnya-oon-z-prav-lyudyny-prezentuye-novu-dopovid-shchodo-ukrayiny>
- Фундація геопросторової розвідки США «GEOINT». URL: <https://usgif.org/mission-focus-defense-support-to-civil-authorities/>